

Sygn. akt III UK 281/18

POSTANOWIENIE

Dnia 23 maja 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z odwołania P. B.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału we W.

o emeryturę,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 23 maja 2019 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego [...] z dnia 12 grudnia 2017 r., sygn. akt III AUa [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych [...] wyrokiem z dnia 12 grudnia 2017 r. oddalił apelację wnioskodawcy P. B. od wyroku Sądu Okręgowego we W. z dnia 17 marca 2017 r., oddalającego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału we W. z dnia 30 marca 2015 r. odmawiającej wnioskodawcy prawa do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach wobec niewykazania co najmniej 15 lat takiej pracy.

W wyrokach Sądów *meriti* przyjęto, że zatrudnienie wnioskodawcy w [...] Przedsiębiorstwie [...] we W. w okresie od dnia 1 września 1971 r. do dnia 12 marca 1973 r. na stanowisku mechanika napraw pojazdów samochodowych nie może być zaliczone do pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w warunkach szczególnych

lub w szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r. Nr 8, poz. 43 ze zm., dalej jako rozporządzenie z dnia 7 lutego 1983 r.). Z zeznań wnioskodawcy, jego świadectwa pracy oraz opinii z 1977 r. wynika bowiem, że w tym okresie pracował on zarówno jako mechanik samochodowy w kanałach remontowych, jak i jako mechanik naprawiający pojazdy na trasie z poziomu ulicy, w warsztacie na poziomie zero i powyżej. Oznacza to, że nie wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy prac wymienionych w wykazie A stanowiącym załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., dział XIV, poz. 16 jako „prace wykonywane w kanałach remontowych przy naprawie pojazdów mechanicznych lub szynowych”. Wykonując naprawy samochodów w terenie nie przebywał bowiem w warunkach bezpośrednio narażających na szkodliwe dla zdrowia czynniki, jakie panują w kanałach remontowych. Połączenie w ramach jednego stanowiska prac o wysokim stopniu szkodliwości oraz prac, gdzie ten stopień jest niższy uniemożliwia stwierdzenie, że wnioskodawca stale i w pełnym wymiarze czasu pracy pracował w warunkach szczególnych. Brak zaliczenia spornego okresu oznacza, że wnioskodawca nie wykazał co najmniej 15-letniego okresu pracy w szczególnych warunkach, a więc brak było podstaw do przyznania mu emerytury na podstawie art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm., dalej jako ustawa emerytalna).

Wyrok Sądu Apelacyjnego wnioskodawca zaskarżył skargą kasacyjną w całości. Domagał się zmiany zaskarżonego orzeczenia przez przyznanie mu prawa do emerytury zgodnie z wnioskiem oraz zasądzenia na jego rzecz kosztów procesu, ewentualnie uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu wraz z rozstrzygnięciem o kosztach procesu.

Skargę kasacyjną oparto na zarzucie naruszenia następujących przepisów:

1) art. 184 ust. 1 i ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 i 4 ustawy emerytalnej w związku z § 4 ust. 1 w związku z § 2 ust. 1 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. w związku z załącznikiem do tego rozporządzenia, przez ich błędną wykładnię i przyjęcie, że skarżący nie spełnia wszystkich przesłanek do ustalenia emerytury za pracę w warunkach szczególnych, co jest sprzeczne z zebrany materiał dowodowy; 2) art. 233 § 1 k.p.c., przez przekroczenie granic swobodnej oceny

dowodów i wyprowadzenie ze zgromadzonego materiału dowodowego wniosków z niego nie płynących i przyjęcie, że skarżący nie wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy zatrudnienia w warunkach szczególnych w spornym okresie, bowiem wykonywał też prace polegające na dokonywaniu napraw i usuwaniu usterek pojazdów w kanale i na trasie, co tym samym pozwala na spełnienie kryteriów wykonywania pracy w szczególnych warunkach; 3) art. 232 k.p.c. z art. 6 k.c., przez przerzucenie w całości inicjatywy dowodowej na ubezpieczonego, a tym samym naruszenie zasady kontradyktoryjności obowiązującej również w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, co skutkowało nie uwzględnieniem zasady ciężaru dowodu spoczywającego na stronach postępowania cywilnego.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący uzasadnił tym, że w sprawie „występują istotne zagadnienia prawne budzące poważne wątpliwości wymagające rozstrzygnięcia następujących kwestii, a co za tym idzie potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie”, sprowadzające się do następujących pytań:

1) czy w sprawach określonych w Zarządzenia Nr 3 Ministra Hutnictwa i Przemysłu Maszynowego z dnia 30 marca 1985 r. w sprawie stanowisk pracy, na których wykonywane są prace w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze, organ rentowy będąc stroną postępowania sądowego, w ramach istnienia swobodnej oceny dowodów przez Sąd, może być uwolniony od wskazania dowodu na okoliczność proporcjonalności prac wykonywanych w różnym stopniu narażenia, w ramach dobowej normy czasu pracy pracownika?

2) czy ciężar dowodu w zakresie wykazania proporcjonalności prac wykonywanych w różnym stopniu narażenia pracownika, w ramach dobowej normy czasu pracy, przy ustalaniu różnej szczególności warunków pracy, przy braku innych źródeł dowodowych, obciąża wyłącznie pracownika, czy też brak możliwości takiego dowodu wykluczającego po stronie organu rentowego możliwość wykazania tego stanu, pozwala na przyjęcie w ramach swobodnej oceny dowodów, iż praca była wykonywana w pełnym wymiarze czasu pracy?

3) czy brak ustawowej definicji terminów określających poszczególne rodzaje prac w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze pozwala na

przyjęcie w ramach swobodnej oceny dowodów warunków pracy odpowiadających stopniowi uciążliwości i szkodliwości pracy wykonywanej przez pracownika, określonych w treści § 2 Zarządzenia Nr 3 Ministra Hutnictwa i Przemysłu Maszynowego z dnia 30 marca 1985 r. w sprawie stanowisk pracy, na których wykonywane są prace w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze?

4) czy dla ustalenia wymogu pracy w szczególnych warunkach konieczne jest aby praca była wykonywana w warunkach bezpośrednio narażających na szkodliwe dla zdrowia czynniki w pełnym wymiarze czasu pracy przez jej wykonywanie przez 100% czasu pracy, tj. przez wymiar pełnej dniówki, a wykonywana praca winna polegać na wykonywaniu czynności tego samego rodzaju, czy też dopuszczalne jest wykonywanie także innych czynności mających związek z taką pracą, zwłaszcza przy oddziaływaniu szkodliwych czynników na organizm pracownika, tym bardziej kiedy prace te stanowią integralną część całości?

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do tych przesłanek, gdyż tylko wówczas może być osiągnięty cel wymagań przewidzianych w art. 398⁴ § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny, czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o jakich stanowi art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Wniosek o przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej został oparty na przesłance występowania w sprawie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) oraz wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.).

Stosownie do utrwalonego orzecznictwa, powołując się na przesłankę występowania w sprawie istotnego zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., skarżący powinien mieć na uwadze, że wskazanie zagadnienia prawnego uzasadniającego wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno zatem nastąpić przez określenie przepisów prawa, w związku z którymi zostało sformułowane i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero bowiem wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne” (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002 nr 1, poz. 11; z dnia 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004 nr 9, poz. 158; z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7-8, poz. 51; z dnia 10 stycznia 2012 r., I UK 305/11, LEX nr 1215784; z dnia 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575; z dnia 10 września 2014 r., I CSK 729/13, LEX nr 1532950; z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, LEX nr 1622307; z dnia 14 kwietnia 2015 r., II PK 217/14, LEX nr 678073; z dnia 28 października 2015 r., I PK 17/15, LEX nr 2021940; z dnia 14 stycznia 2016 r., II CSK 382/15, LEX nr 2090999). Ponadto przez istotne zagadnienie prawne, o którym mowa w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., należy rozumieć problem o charakterze prawnym, powstały na tle konkretnego przepisu prawa, mający charakter rzeczywisty w tym znaczeniu, że jego rozwiązanie stwarza realne i poważne trudności. Problem ten musi mieć jednocześnie charakter uniwersalny, przez co należy rozumieć, że jego rozwiązanie powinno służyć rozstrzygnięciu innych podobnych spraw. Zagadnienie to musi przy tym rzeczywiście występować w sprawie i mieścić się w zakresie problematyki, która podlega rzeczywistemu badaniu w postępowaniu kasacyjnym. Realizacja wskazanej wyżej przesłanki nie polega jedynie na sformułowaniu problemu prawnego bazującego na przepisach wskazanych w podstawie skargi kasacyjnej. Konieczne jest przedstawienie odpowiedniego wywodu jurydycznego, wykazującego nie tylko zasadność preferowanego przez skarżącego sposobu rozstrzygnięcia zagadnienia, ale także wadliwość rozwiązania postawionego problemu przez Sąd drugiej instancji przy wykorzystaniu zapatrywań prawnych wyrażonych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, opartych na poczynionych w sprawie jednoznacznych i stabilnych

ustaleniach faktycznych wiążących Sąd Najwyższy przy rozpoznawaniu skargi kasacyjnej (art. 398¹³ § 2 k.p.c.; por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2017 r., I CSK 175/17, LEX nr 2372560). Ponadto istotnym zagadnieniem prawnym w rozmieleniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotąd w orzecznictwie, którego rozstrzygnięcie może przyczynić się do rozwoju prawa. W konsekwencji nie można uznać, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeśli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii przedstawianej w skardze i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468; z dnia 19 stycznia 2012 r., I UK 328/11, LEX nr 1215423; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 294/11, LEX nr 1214578; z dnia 10 kwietnia 2018 r., I CSK 733/17, LEX nr 2495968; z dnia 10 kwietnia 2018 r., II PK 143/17, LEX nr 2525398; z dnia 19 kwietnia 2018 r., I CSK 709/17, LEX nr 2486162; z dnia 23 maja 2018 r., I CSK 33/18, LEX nr 2508114).

Przedstawione w skardze „zagadnienia prawne” nie wskazują żadnych konkretnych przepisów prawa, w związku z którymi zostały one sformułowane ani argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Nie jest rolą Sądu Najwyższego zastępowanie wnoszącego skargę w prawidłowym jej redagowaniu. Stąd przedstawione w skardze problemy należało uznać za pozór przesłanki przedsądu, o której mowa w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Ponadto problematyka przedstawiona w tych „zagadnieniach” sprowadza się w głównej mierze do potrzeby ustalenia proporcji czasu poświęconego na poszczególne czynności wymienione w wykazie A stanowiącym załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., aby wykonywanie tych czynności mogło być uznane za wykonywanie pracy „stale i w pełnym wymiarze czasu pracy” w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze. Kwestia ta była już przedmiotem rozważań orzecznictwa, w którym utrwalony jest pogląd, że nie jest dopuszczalne uwzględnianie do okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, wymaganych do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym, innych równocześnie wykonywanych prac w ramach dobowej miary czasu pracy, które nie oddziaływały szkodliwie na organizm

pracownika (por. między innymi wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 22 lutego 2007 r., I UK 258/06, OSNP 2008 nr 5-6, poz. 81; z dnia 17 września 2007 r., III UK 51/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 328; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07, LEX nr 375653; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07, LEX nr 483283; z dnia 13 listopada 2008 r., II UK 88/08, niepublikowany; z dnia 5 maja 2009 r., I UK 4/09, LEX nr 509022). Od tej reguły istnieją odstępstwa.

Pierwsze z nich dotyczy sytuacji, kiedy inne równocześnie wykonywane prace stanowią integralną część (immanentną cechę) większej całości dającej się zakwalifikować pod określoną pozycję załącznika do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07, LEX nr 375653; dnia 5 maja 2009 r., I UK 4/09, LEX nr 509022 oraz z dnia 11 marca 2009 r., II UK 243/08, LEX nr 550990 i tam powołane wcześniejsze orzecznictwo, z dnia 12 kwietnia 2012 r., II UK 233/11, OSNP 2013 nr 7-8, poz.86). Tak jest przykładowo w przypadku prac wymienionych w pkt 24 działu XIV, wykazu A do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. (Kontrola międzyoperacyjna, kontrola jakości produkcji i usług oraz dozór inżynieryjno-techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie). Jeżeli natomiast czynności administracyjno-biurowe nie mają związku z wykonywaniem bezpośredniego dozoru nad procesem produkcji (wynikają z dodatkowego zakresu obowiązków), nie jest możliwe zaliczenie takiego okresu zatrudnienia do pracy w szczególnych warunkach (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 5 czerwca 2007 r., I UK 376/06, OSNP 2008 nr 13-14, poz. 203 oraz powołane wyżej wyroki z dnia 5 maja 2009 r., I UK 4/09 i z dnia 11 marca 2009 r., II UK 243/08). Drugie odstępstwo dotyczy przypadków, kiedy czynności wykonywane w warunkach nienarażających na działanie czynników szkodliwych dla zdrowia mają charakter incydentalny, krótkotrwały, uboczny (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 210/07, OSNP 2009 nr 5-6, poz. 75 oraz z dnia 22 kwietnia 2009 r., II UK 333/08, LEX nr 1001310). Żadne z wymienionych wyżej odstępstw nie miało miejsca w rozpoznawanej sprawie, co wynika z poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych, którymi Sąd Najwyższy jest związany (art. 398³ § 3 k.p.c.). Ustalenia te powodują, że sformułowane w skardze

„zagadnienia prawne” wykracza poza podstawę faktyczną zaskarżonego wyroku, a ich wyjaśnienie nie jest konieczne dla rozstrzygnięcia sprawy skarżącego.

Z kolei odwołanie się do przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. tj. potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, LEX nr 424365; czy z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/07, LEX nr 315351). Skarżącego obciążał obowiązek przedstawienia odrębnej i pogłębionej argumentacji prawnej wskazującej na zaistnienie powołanej okoliczności uzasadniającej przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, zawierającej szczegółowy opis tego, na czym polegają poważne wątpliwości interpretacyjne (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 8 lipca 2009 r., I CSK 111/09, LEX nr 570112; z dnia 12 grudnia 2008 r., II PK 220/06, LEX nr 950814). Nie można uznać, że w sprawie zachodzi potrzeba wykładni przepisów prawa, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii prawnej prezentowanej przez skarżącego, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, LEX nr 523522 oraz z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP - wkładka z 2003 nr 13, poz. 5). W skardze kasacyjnej nie ma uzasadnienia wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania w powyższym rozumieniu, ponieważ w jego treści skarżący w zasadzie nie odwołuje się jakichkolwiek przepisów, które miałyby budzić poważne wątpliwości interpretacyjne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., nie mówiąc już o wskazaniu odrębnej, pogłębionej argumentacji prawnej, jak i szczegółowego opisu tego, na czym owe wątpliwości polegają.

Z tych względów na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.